

*Дмитрук О.В.,
ст. викладач кафедри менеджменту та економіки
Житомирської філії Європейського університету*
*Свінцицька О.М.,
к.е.н., Житомирська філія ВПНЗ «Європейський університет»*
*Сугоняк І.І.,
к.т.н., Житомирський військовий інститут
ім. С.П.Корольова Національного авіаційного університету*

ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ МЕТОДІВ ПЛАНУВАННЯ ЯК ЗАСІБ УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ РЕКРЕАЦІЙНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

В даній статті розглядається можливість удосконалення технології управління рекреаційними підприємствами на основі використання спеціального методу планування, а саме аналізу ієрархій Сааті, при дослідженні сили впливу факторів зовнішнього середовища на функціонування та розвиток рекреаційних підприємств.

Ключові слова: рекреаційне підприємство, удосконалення, технологія управління, методи планування, фактори зовнішнього середовища, метод аналізу ієрархій Сааті.

Актуальність проблеми. Наслідком зростання значення туризму і рекреації за останні кілька десятиріч у світі стало те, що у багатьох державах обслуговування рекреантів вже визначається, як життєво необхідна форма задоволення потреб людини. Так, залучаючи у сферу рекреаційної діяльності природні ресурси, історичні та культурні комплекси, технічні системи та інші складові рекреаційного потенціалу, людина формує, а суспільство розвиває свої рекреаційні системи [3].

Постановка проблеми. В Україні рекреаційна діяльність сьогодні, як процес організації виробництва та реалізації послуг рекреаційно-туристичного характеру, дає чималі прибутки, випереджаючи іноді промисловість та сільське господарство, і має всі необхідні умови для подальшого розвитку. Разом з тим, на практиці, рекреаційний потенціал держави використовується нераціонально, що пов'язано, перш за все, із нерівномірністю забезпеченості ним регіонів України та можливостями його ефективного використання суб'єктами рекреаційної діяльності [2; 4; 5; 9].

Аналіз останніх досліджень. Опрацюванню ряду проблем та особливостей організації рекреаційної діяльності в Україні присвячено праці багатьох науковців, в тому числі: В.Ф. Кифяка, В.І. Куценко, Н.В. Фоменка, В.П. Руденка, І.М. Школи та інших авторів. Проте, аналіз їх змісту засвідчує, що ширшого висвітлення потребує проблема забезпечення ефективної діяльності рекреаційно-туристичних підприємств як елементів державного рекреаційно-туристичного комплексу завдяки удосконаленню технології управління ними.

Постановка завдання. Завданням даної статті є представлення одного з варіантів дослідження сили впливу зовнішніх факторів на функціонування та розвиток підприємств рекреаційної сфери, а саме із використанням методу Сааті, результати якого формують блок вхідної інформації для реалізації технології управління рекреаційними підприємствами і можуть слугувати засобом її удосконалення.

Виклад основного матеріалу. Процес управління рекреаційними підприємствами розглядається, як рух інформації і прийняття управлінських рішень щодо забезпечення ефективного функціонування та розвитку конкретної системи «рекреаційне підприємство»

в майбутньому. Зокрема, практичне функціонування системи управління рекреаційним підприємством доцільніше розглядати ширше на основі взаємозв'язку та взаємодії функцій управління як технологічний зміст здійснення управління. В рамках даного дослідження особливої уваги набуває визначальна функція управління «планування» – цілеспрямована діяльність, що здійснюється в рамках місії конкретного рекреаційного підприємства і включає в себе: процес визначення цілей та завдань; розробку єдиного напрямку зусиль колективу рекреаційного підприємства за принципом збалансованості та обґрунтованості із програмами та планами для досягнення ним поставлених цілей; визначення необхідних ресурсів для досягнення цілей та виконання завдань; доведення планів до конкретних виконавців [1].

В діяльності рекреаційних підприємств існує багато способів та методів планування, але усі вони означають, що це у вузькому змісті вибір альтернативи, у широкому – процес систематизованої підготовки рішень, прийняття яких потребує постійного поновлення даних про зовнішнє середовище та їх аналіз, пошуку нових стратегій і підходів. При цьому, слід зазначити, що спеціальні методи планування, наприклад, економіко-математичне моделювання дозволяє розробити декілька варіантів планів функціонування та розвитку конкретного рекреаційного підприємства, в яких планові показники обґрунтовуються та оптимізуються, що дає можливість із багатьох варіантів вибрати найоптимальніший [8].

Враховуючи вище сказане, визначено, що системне вивчення впливу зовнішніх факторів, які виконують роль конструктивно-каркасної структури формування територіальної організації рекреаційно-туристичної системи держави із використанням економіко-математичне моделювання, удосконалює хід процесу управління рекреаційними підприємствами. Для підтвердження висунутої гіпотези виокремлено територію дослідження – Житомирську область, яка за розширеною організацією рекреаційного комплексу України відноситься до II-ї Центрально-Української рекреаційної зони, державно-міжнародного Поліського рекреаційного регіону, і з рядом інших областей формує Західно-Поліський район та має оздоровчо-туристичний профіль рекреаційно-туристичної діяльності, змінює структуровано-зовнішні фактори впливу рекреаційних підприємств області на статичні (природно-географічні; культурно-історичні), які є більш-менш сталими та динамічні (політичні; соціально-економічні; демографічні; матеріально-технічні), які мають здатність швидко змінюватися [10].

Для аналізу рівня впливу факторів на функціонування та розвиток рекреаційних підприємств області використано якісний метод прийняття управлінських рішень – аналіз ієрархій Сааті як спосіб оцінювання відносної важливості факторів через ранжирування методом парних порівнянь [7]. Далі інтегральну оцінку впливу факторів на розвиток та функціонування рекреаційних підприємств області позначено через A ; проведено визначення показника i -го фактору за наступними критеріями: K_1 – статичні фактори, K_2 – динамічні фактори. Так, K_1 оцінено за групами факторів:

– C_1 – природно-ресурсний потенціал Житомирської області, який включає показники: e_1 – мінеральні ресурси, e_2 – водні ресурси, e_3 – земельні, e_4 – лісові, e_5 – фауністичні, e_6 – природно-рекреаційні ресурси;

– C_2 – культурно-історичний потенціал регіону, що включає: e_7 – наявність історичних пам'яток архітектури та містобудування, e_8 – розвиток установ культурної інфраструктури (розглядаються як рівнозначні).

Відповідно, K_2 оцінено наступними групами факторів:

– C_3 – соціально-економічний рівень регіону, який включає: e_9 – рівень обсягів доходів та витрат населення, e_{10} – вікова структура населення, e_{11} – коефіцієнт

співвідношення міського та сільського населення, e_{12} – рівень культурного розвитку населення;

– C_4 – демографічний медико-статистичний рівень, який включає більш детальні характеристики населення області: e_{13} – коефіцієнт природного приросту населення, e_{14} – рівень смертності населення, e_{15} – рівень захворюваності населення, e_{16} – рівень поширеності захворювань;

– C_5 – матеріально-технічний потенціал включає: e_{17} – рівень технологічного забезпечення рекреаційних підприємств, e_{18} – рівень комфортабельності умов перебування в рекреаційних підприємствах, e_{19} – коефіцієнт оновлення їх матеріальної бази (розглядаються як рівнозначні);

– C_6 – політико-правове середовище, яке включає: e_{20} – рівень правових та управлінських рамок розвитку та обмеження процесу здійснення рекреаційної діяльності на даній території; e_{21} – рівень фіскального тиску на рекреаційну діяльність; e_{22} – рівень міграційного регулювання.

Для визначення вагового впливу кожного коефіцієнта в процесі прийняття рішення проведено попарне порівняння усієї структури досліджуваних факторів.

Звідси, ієрархічна модель взаємозв'язку вище визначених факторів на розвиток та функціонування рекреаційних підприємств прийняла вигляд (рис. 1).

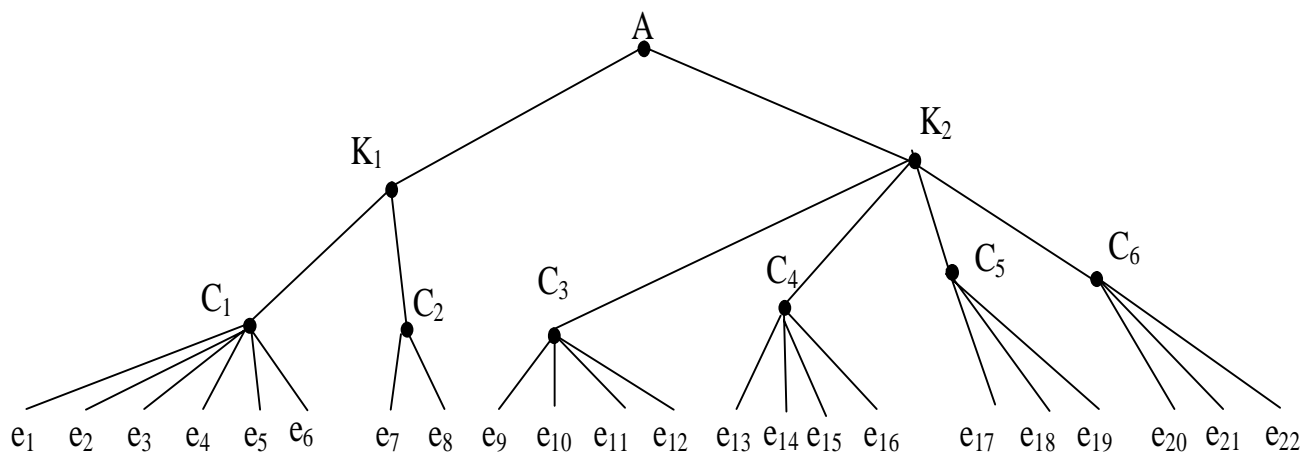

Рис. 1. Ієрархічна модель факторів впливу на розвиток та функціонування рекреаційних підприємств Житомирської області

Узгодження значущості вагових коефіцієнтів оцінок здійснено за допомогою спеціального методу кількісного порівняння пар об'єктів за допомогою матриці $A = \{a_{ik}^{(k)}\}$, де $a_{ij}^{(k)}$ – оцінка відношення між i та j об'єктами ($i, j = \overline{1, n}$) k -го рівня ієрархії. Вектор вагових пріоритетів розраховано за заданою формулою:

$$\pi(l_{rk}) = \frac{1}{n} \left(\sum_{j=1}^n \left(\frac{a_{kj}^{(k)}}{\sum_{i=1}^n a_{ij}^{(k)}} \right) \right)$$

В свою чергу, взаємний вплив факторів оцінено за стандартною 10-бальною шкалою оцінки впливу (за шкалою методу аналізу ієрархій)(табл. 1).

Таблиця 1

Шкала відносної важливості МАІ

Бали	Визначення	Примітка
1	Однакова важливість	Однаково важливий вплив факторів на розвиток та функціонування рекреаційних підприємств
3	Помірна перевага	Легка перевага впливу одного виду фактору над іншим
5	Суттєва перевага	Відчутна перевага впливу одного виду фактору над іншим
7	Значна перевага	Важлива перевага впливу одного виду фактору над іншим
9	Дуже велика перевага	Очевидна перевага – домінування впливу одного виду фактору над іншим
2, 4, 6, 8	Проміжні значення	Значення, які застосовують у перехідних ситуаціях
1/k	Обернені величини	Величини, які використовують для оцінювання не переважаючих факторів впливу

Але, для зручності оцінки цих факторів, після розрахунків, здійснено масштабування вагових коефіцієнтів у 100-бальну шкалу. Остаточні результати ранжирування коефіцієнтів та визначені значення вагових коефіцієнтів впливу окремих факторів відображає табл. 2.

Таблиця 2

Результати ранжирування факторів впливу на рекреаційні підприємства

Ранг	Фактор	Дуга	Ранговий коефіцієнт впливу
1	наявність природно-рекреаційних ресурсів	AK ₁ C ₁ e ₆	20,82
2	обсяги доходів та витрат населення	AK ₂ C ₃ e ₉	13,35
3	наявність водних ресурсів	AK ₁ C ₁ e ₂	9,42
3	наявність лісових ресурсів	AK ₁ C ₁ e ₄	9,42
4	коєф. співвідн. міського та сільського населення	AK ₂ C ₃ e ₁₁	8,16
5	рівень технологічного забезпечення підприємств	AK ₂ C ₅ e ₁₇	4,24
5	рівень комфортабельності умов перебування	AK ₂ C ₅ e ₁₈	4,24
5	коефіцієнт оновлення матеріальної бази	AK ₂ C ₅ e ₁₉	4,24
6	рівень захворюваності населення	AK ₂ C ₄ e ₁₅	3,52
6	рівень поширеності захворювань	AK ₂ C ₄ e ₁₆	3,52
7	вікова структура населення	AK ₂ C ₃ e ₁₀	2,98
8	історичні пам'ятки архітектури та містобудування	AK ₁ C ₂ e ₇	2,5
8	наявність культурної інфраструктури	AK ₁ C ₂ e ₈	2,5
9	рівень фіскального тиску	AK ₂ C ₆ e ₂₁	2,39
10	наявність мінеральних ресурсів	AK ₁ C ₁ e ₁	1,92
10	наявність земельних ресурсів	AK ₁ C ₁ e ₃	1,92
11	наявність фауністичних ресурсів	AK ₁ C ₁ e ₅	1,49
12	коефіцієнт природного приросту населення	AK ₂ C ₄ e ₁₃	1,1
13	рівень культурного розвитку населення	AK ₂ C ₃ e ₁₂	0,68
14	рівень правових та управлінських рамок діяльності	AK ₂ C ₆ e ₂₀	0,62
15	рівень міграційного регулювання	AK ₂ C ₆ e ₂₂	0,58
16	рівень смертності населення	AK ₂ C ₄ e ₁₄	0,25

Відповідно, інтегральний показник може визначатися за співвідношенням:

$$I_A = \max_i [O \times \Pi],$$

де $\Pi = |\pi(l_{rk})|$ – вектор вагових пріоритетів; O – матриця оцінок рівня впливу факторів для окремого рекреаційного підприємства.

Для використання даної моделі всі показники оцінено безрозмірною шкалою (надвисокий – 5 балів; високий – 4 бали; вище середнього – 3 бали; середній – 2 бали; нижче середнього – 1 бал; низький – 0 балів). При цьому, всі коефіцієнти мають однаковий напрям впливу з глобальною метою – постійним розвитком та ефективним функціонуванням рекреаційних підприємств, крім фактора – e_{21} – рівень фіскального тиску. Тому оцінки даного показника мають використовуватись зі знаком «мінус». Крім того зазначимо, що при оцінці факторів впливу на окреме рекреаційне підприємство доцільно використовувати як вторинні джерела інформації, так і первинні: методи експертного опитування серед фахівців підприємства, зовнішніх фахових експертів, споживачів тощо.

Висновок. Отже, можемо зробити узагальнений висновок, що в Житомирській області найвагомий вплив на розвиток та функціонування рекреаційних підприємств здійснює наявний в області потенціал природно-рекреаційних ресурсів; обсяги доходів та витрат населення, коефіцієнт співвідношення міського та сільського населення, медико-статистичні характеристики населення, матеріально-технічне озброєння рекреаційних підприємств та культурно-історичний потенціал регіону. А отримані результати мають знайти відображення в плануванні діяльності рекреаційних підприємств області, шляхом прогнозування непередбачуваних обставини, розробки заходів щодо їх запобігання, перетворення потенційних загроз та ризиків у вигідні можливості підприємств, тобто мають сприяти удосконаленню технології управління ними.

Список літературних джерел:

1. Дідковська Л.Г. Менеджмент: Навч. посіб. / Л.Г. Дідковська, П.Л. Гордієнко. – К.: Алерта, КНТ, 2007. – 516 с.
2. Дмитрук О.В. Підприємства рекреаційно-туристичної сфери як об'єкти управлінської діяльності / О.В. Дмитрук // Актуальні проблеми економіки. – К.: НАУ.– 2008. – № 9. – С. 98-103.
3. Кифяк В.Ф. Сфера рекреації та туризму як складова регіональної економічної системи / В.Ф. Кифяк // Формування ринкових відносин в Україні. – 2006. – № 11 (66). – С. 116-119.
4. Куценко В.І. Диверсифікація ринку туристичних послуг в Україні як передумова підвищення їх конкурентоспроможності / В.І.Куценко // Актуальні проблеми, сучасний стан та перспективи розвитку індустрії туризму в Україні та Польщі: матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф.; за ред. І.В. Саух. – Житомир: Вид-во ЖФ КІБІТ, 2010. – С. 5-9.
5. Руденко В.П. Географія природно-ресурсного потенціалу України / В.П. Руденко. – Л.: Світ, 2006. – 240 с.
6. Свінцицька О.М. Планування діяльності підприємства: Навч. посіб. / О.М. Свінцицька. Вид-во Європ. Ун-ту, К., 2004. – 232 с.
7. Сугоняк І.І. Використання методу аналізу ієрархій (метод Сааті) для вибору інноваційного проекту / І.І. Сугоняк // Проблеми науки, практики і освіти: XII міжнар. наук.-практ. конф. 23–24 січ. 2006 р.: тези доп. – К., 2006. – С. 94–97.
8. Тарасюк Г.М. Планування діяльності підприємства: Навч. посіб. / Г.М. Тарасюк, Л.І. Шваб. – К.: Каравела, 2003. – 432 с.
9. Фоменко Н.В. Рекреаційні ресурси та курортологія: Навч. посіб. / Н.В. Фоменко. – К.: Центр навч. л-ри, 2007. – 312 с.
10. Школа І.М. Менеджмент туристичної індустрії: Навч. посіб. / І.М. Школа та ін. / За ред. І.М. Школи. – Чернівці: Книги – ХХІ, 2005. – 596 с.

ДМИТРУК Е.В., СВИНЦИЦКАЯ А.Н., СУГОНЯК И.И. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СПЕЦИАЛЬНЫХ МЕТОДОВ ПЛАНИРОВАНИЯ КАК СРЕДСТВО

